

Tisztelt Elnök Úr, kedves Kollegák!

Örömmel vettem a megtisztelő felkérést és a lehetőséget, hogy É. Kiss Katalin előadásához korreferátummal kapcsolódva kifejthetem véleményemet a magyar nyelvtani kutatások helyzetének témájában. Tekintettel az idő rövidegére, az előadás grammatikai példáihoz fűzendő megjegyzéseimet majd csak röviden és csupán néhány szempont kiragadásával adom elő. Az ülés témája ugyanis nagyobb igényű annál, mint hogy belemehetnénk részletekbe egy-egy nyelvi-nyelvtani probléma megvitatásában.

Először az előadás általános kérdéseire néhány szót.

Örvendetes, hogy a generatív nyelvészeti módszerek alkalmazásával és továbbfejlesztésével színvonalas elméleti munkálatok eredményeit olvashatjuk az előadótól és munkatársaitól, kutatótársaktól (az előbb az előadótól már említett munkákra gondolok elsősorban én is). Örülök annak, hogy a nemzetközi szakirodalomban és szakmai körökben is elismerés övezi a szerzők jóvoltából a magyar nyelv jelenségeinek feldolgozását; a publikációk száma, gyarapodása és a magyarul és angolul is közzétett eredmények, valamint a kutatások folyamatos kiterjesztése is biztató. Egyetértek a természettudományos verifikálhatóság fontosságának kiemelésével, a nyelvészet keményebb diszciplínává alakításának szándékával. Mivel a kritika mindig előbbre visz, olyan pontokat is említek, melyek inkább adnak okot vitára és ellenérveket is mozgósítanak.

A természettudományos nézőpont kérdéséhez. A szellemtudományok és a természettudományok közül a nyelvészet számára az utóbbit megjelölni olyan útként, mely modern és célravezető, csak abban az értelemben érdemleges és releváns, amennyiben – mint minden tudományos problémamegoldásban – a célt is megjelöljük. A módszer csak annak fényében ítéhető meg. Hiányolom a perspektívát, melyben az ismertetett és példázott módszer, elméleti keret a többinél jobbnak bizonyul. Jól tudjuk, hogy a mai magyar tudományt és tudományos életet éppen az jellemzi, hogy törésvonalak szabdalják. A magyar tudományban az utóbbi években is többször előfordult, hogy akadémikusok, nagyírú szaktekintélyek presztízs alapján kívántak eldönteni szakmai kérdéseket. Ez azonban a tudományba vetett hitet, a kollektív intelligencia megbecsültségét rombolja. -- Fájjalom, hogy továbbra sincs érdemi gondolatcsere, párbeszéd a hagyományos iskolán nevelkedett nyelvészek és az elméleti TG alapú nyelvleírók között. Erre később még visszatérek. A horizont tágulása mellett egyes esetekben annak beszűkülését is megfigyelhetjük (sommás és sematikus vélemények, lekezelő hangvétel és indokolatlan nagyvonalúság, magyartalanságok, továbbá a tudományos etika alapszabályainak sutba dobása).

Való igaz: minden nyelv egyedi jelenség is, de nem összehasonlíthatatlan még szellemtudományi értelemben sem. Az irodalomtudományban vagy a történettudományban is vannak hagyományos nemzeti kutatási szokások, alpművek, jelzőoszlopok és mérföldkövek, és nem szoktunk arra hivatkozva figyelmen kívül hagyni őket, hogy csupán egy történettudomány, szociológia vagy irodalomtudomány létezik. Hiszen a dolgok lényege, így a tudományos gondolkodás lényege is nagy mértékben benne rejlik annak fejlődésében és múltjában, pontosabban ennek a folytonos hagyománynak a megismerésében és ismeretében, használatában, megbecsülésében és megismertetésében -- a folytonosságban. Talán ez a legnagyobb hibája korunknak: a megőrizve folytatás és meghaladás képességének az ellentétek éleződése és szándékos élezése miatti elvesztése, s ezzel a sematikus, szűk körű gondolkodás újratermelődése -- a túlzott specializálódás. Holott a szintézisre való igény minden korábbinál erősebben jelentkezik napjainkban. Kétségtelen, hogy a tudomány egy és oszthatatlan, mivel az igazságot, igaz állítások megfogalmazását és rendszerezését tűzi ki célul, az igazságérték megállapításához pedig ennek feltételeit és ellenőrizhetőségét is megismerteti velünk. De noha maga a tudomány ilyen -- vagy talán éppen ezért -- az állítás verifikálhatósága érdekében pontosan tisztázni kell a célt és a módszert, és annak viszonyát az

addigi kutatási eredményekhez. Enélkül a tudományos munka elképzelhetetlen. -- A nyelv természete, mint tudjuk, sajátosság: egyszerre tartozik biológikumunkhoz és intellektusunk örökletes működéséhez, s egyszerre része és formája is magának a konkrét kultúrának, kulturális DNS-ünknek, amelynek hírnöke, megtestesítője is leginkább ez a kollektív tudati-történeti termék, a maga relatív állandóságában és abszolút változékonyságában.

Nem világos számomra, hogyan kell értenünk a „természettudományi módszertanú magyar nyelvleírást”. Ez valószínűleg a generatív alapokra épülő említett kutatási irány munkáit jelöli, ám megnevezésnek nem adekvát. Egy funkciót tudok csak hozzárendelni: az előadó szimbolikusan kívánja megerősíteni azt az üzenetet, hogy ez a módszer erősebb, mint bármely másik korábbi.

A verifikálhatóság kérdésében is vannak nehézségek. Vajon mondhatjuk-e, hogy ugyanolyan „kemény” tudomány a nyelvészet, mint a fizika, matematika, ha van példa arra, nem is ritkán, hogy nyelvészek sem tudnak megegyezni egy-egy példa grammatikalitásában? Ki dönti el, hogy mivel illusztráljuk a szabályt, hogy milyen példákat hozunk fel, hogy mit fogadunk el még helyesnek, és hogy miből vonjuk le a szabályokat? Nyilván ez is tartalmaz szubjektív elemeket. Ez az egyik gyenge pont. Ahogy már korábban is jeleztem az Új magyar nyelvtanról írt ismertetésemben (MNy. 2000/4. 478. o.): „az ÚMNyt. mintegy ömlesztve sorolja egy helyre a prototipikusát, a kifogástalan grammatikalitását, az írásbelileg is normatívát és a beszélt nyelvre jellemzőt, a pongyolaságokat, ellipsziseket, félgrammatikusságokat”. Ezzel a nyelv működésének több alapvető szabályát, törvényét sértjük meg. Ami nem egyugyanazon rendszer, az nem generálható egyetlen síkon/rendszerben; ami nem tipikus szerkezet, hanem pongyola, élőnyelvi, elliptikus, egyedi stb., az ismét nem ugyanannak a rendszernek az eleme, mint a többi. Ezek is törvények. Ha nem lenne ez a strukturális-funkcionális-kognitív háttér vagy bázis a nyelv használata mögött, amelynek a nyelvhasználat csak manifesztálódó formája, nem lenne nyelvi változás; mert nem lenne nyelv sem valójában. Amit egy generatív modell példahalmazza esetenként együtt bemutat, amit generál, az tulajdonképpen nyelvhasználati fikció vagy illúzió: így az adott előállító modell nem a valóságot írja le/állítja elő. E tekintetben érdemes lenne megegyezni bizonyos megszorításokban; itt is lehetne például szerepet adni a hagyomány alapján álló magyar nyelvészetnek, a normát generáló leírások példáinak megválogatásában, s nemcsak az egyéni, a disztinkválatlan közbeszéd élőnyelvi jelenségeit kellene számba venni. (Vö. *Mégis a tanár egyest adott...* típusú mondatok.)

Az előadásban a törvények szót hangsúlyozta az előadó. Azzal teljesen egyetértek, hogy a tudományosság mérőfoka az, hogy nem lehet kényünk-kedvünk szerint változtatni az állításokon, egymásnak ellentmondó vagy bizonytalan állításokat tenni oda nem illő szempontok alapján. Viszont éppen a nyelv története és a származtatási kérdések azok, melyekben a nyelvészet a legkevésbé mutathat fel elméleti szigorúságot más tudományokkal szemben. A nyelv természetéből adódik, hogy az efféle történeti megállapítások a legjobb esetben is csak igen valószínűnek vagy egy lehetséges verzióknak tarthatók, de valóságfedezetükért gyakran nem lehet felelősséget vállalni.

A nemzetközi és egységesülő nyelvtudományhoz; -- az uralkodó paradigma/paradigmaváltás kérdéséhez. -- A helyes út a tudomány számára nem a divatos vagy az uralkodó trendek feltétlen követése, hanem a módszerek szintetizálása, az erre való hajlandóságunk és képességünk fejlesztése, továbbá annak felmutatása, hasznosítása, hogy mennyi nagyszerű tudós dolgozott és dolgozik ma is a magyar nyelv még ismeretlen összefüggéseinek felfedésén.

A magyar grammatikai kutatások helyzetéről való tájékozódás az előadás szerint kimerítően tárgyalható a generatív nyelvtani szisztéma eredményeinek áttekintésével, annak méltatásával. A magyar grammatika kutatói más területen is megjelölhetők. Azt nem tartom jó kérdésnek, vajon melyik a jó/jobb irányzat vagy módszer, hiszen -- amint jeleztem -- ez a

céltól függ; de az annál fontosabb lenne, hogy megismerjük az egyes módszereket, iskolákat, egymás eredményeit, és tiszteletben is tartsuk, elfogulatlanul szemléljük és hasznosítsuk. Úgy látom, a kialakult szembenállás jól oldható a két nagyobb irányzat között; közös munkaprogramokban terjedhet leginkább az adekvát nyelvészeti gondolkodás és módszertan. Mert egyet kell értenünk abban, hogy amit nem ismerünk, arról nem lehet érdemi véleményünk sem. Javaslom tehát: ne tegyünk úgy egyik oldalon sem, mintha a másik oldal nem léteznék, és kezdjük meg a párbeszédet. Az elhangzott előadás inkább még az eddig szokásos elkülönülés jegyében tárgyalta a kérdést.

A magyar leíró nyelvtan felfogásáról, avagy: hány leíró nyelvészet van? -- Minden módszer és eredmény másra jó. A számítógépes nyelvészet, a fordítás egyes részfeladatainak megoldásához a legtöbbet ma valóban a generatív módszer nyújtja. Ugyanakkor látnunk kell, hogy a strukturális–funkcionális módszer minden adekvát nyelvi problémamegoldásnak alapvető követelménye. Így tehát egy jó leírás egyszerűen átfordítható generatívra és viszont: ha egy generatív leírás jó, nem okoz gondot köznyelvi értelmezése sem egy szakember számára.

A generálási szabályok és lépcsők fázisai, rendszere és leírásai kevésbé alkalmasak a nyelvi funkció, a jelentés megvilágítására, nem is céljuk, illetőleg egyre távolabb kerülünk e sémákban a kiinduló nyelvhasználat tapasztalati-intuitív valóságától, asszociációs szféráitól. Pedig a mai legújabb paradigma épp a kognitív tudomány betörése a tudomány világába. A kognitív struktúrák, az agyműködés megértése a jelentés vizsgálata nélkül lehetetlenné és értelmetlenné válik. Chomsky generatív modelljének alapvető problémája is ez. Egy teljes modellben, amelyben kognitív nézőpontot is érvényesítünk, ugyanolyan fontos a pszichológiai relevancia, mint a nyelvi struktúra előállása-előállítás, a jelentés, a kommunikatív helyzet, a pragmatika, a stílus és a kulturális meghatározottság. (Vö. pl. a mesterséges intelligencia kutatása, számítógépes fordítási feladatok.) Ennek hatását a nyelvre senki nem tagadja, ám egyes módszerek nem tudnak vele mit kezdeni. Sokszor elhangzott már a TG szemléletét követő nyelvészekről, hogy modelljük nem erre való. Ezt készséggel elfogadom. Látok azonban abban némi ellentmondást, hogy egy korlátozott érvényű és nem a legújabb módszertani paradigmaváltást integráló iskola saját rangját és jelentőségét inkább túlértékeli ahelyett, hogy korlátainak említett megfogalmazásával összhangban rámutatna: mire jó az ő módszere, és mire nem. Ahol a jelentés, a pragmatikai szempont, a nyelv belső mozgása és kommunikatív modellje, tehát a legfelsőbb szint, a lényeg hiányzik, ott a módszer még nem kellően tudományos és modern, bárhogy hasonlít is a természettudományokra. Mert ne felejtsük el: azokban, mármint a természettudományokban valóban egzakt területen vagyunk. Ha egy képlet nem jó, a fejünkre dőlhet az épülő ház. Ám ha a szabály csak jó szerkezeteket állít elő, még nem mondhatunk semmit annak kulturális, történeti, kognitív oldaláról, fedezetéről, relevanciájáról, jelentéséről.

A nyelv különleges dolog: csak részben természettudomány, hiszen a vizsgáló ember is erre támaszkodik, tehát a tárgya belső; és lényege éppen funkciójában, a kommunikációban, a jelentésben és a valóságnak a kulturális meghatározottságában, az ún. emberarcú realizmusban van (H. Putnam: Realism with a human face,). Ha tehát nem veszünk tudomást a grammatika funkcionális beágyazottságáról, téves következtetésekhez juthatunk. A korszerűség ma véleményem szerint már a szempontok ilyen tágítását is megköveteli tőlünk.

Együtt érdemes tehát csak előre haladnunk: a hagyományos módszerek és a társtudományok eredményeinek figyelembevételével kellene komplex vizsgálatokat végeznünk, a párhuzamos vizsgálati módszerek jogát pedig el kell ismernünk. A hagyományos leírások előnye a teljesebb anyanyelvi kompetenciában, a taxonomikus teljességben, a jelentéshez és a kommunikatív-kulturális meghatározottságokhoz, funkciókhoz való közelségben, közelmárásban rejlik. A generatív szabályrendszer a formalizálható,

később algoritmizálható következetesség tekintetében mutat követendő példát. Szintézisükről, előnyeik és hátrányaik megfigyeléséről és tárgyilagos elismeréséről – csakis a tudomány elfogulatlan szempontjai előtt meghajolva -- nem mondhatunk le, nem szabad lemondanunk. Ha lemondunk róla, a tudományos gondolkodás legfőbb ismervét hagyjuk figyelmen kívül: ti. hogy az igazság pártatlan, a tudomány nem részrehajló, s az érvek nem a tekintélynek és a szokásoknak engednek – legalábbis a tudományban, ha az valóban tudomány --, hanem ahogyan É. Kiss Katalin is mondta – magasabb rendű törvényeknek.

Nyelvtani megjegyzéseimből emelek ki most néhányat az előadás példáihoz – röviden. Néhány kérdés, felvetés:

-- A fókusz eddigi értelmezése számomra eleve kizárja azt a lehetőséget, hogy ún. információs fókuszról beszéljünk. Vagy fókusz, és ha az, akkor egyben azonosító állítás predikátuma is, vagy nem is fókusz., bárhogyan hangsúlyozzuk is. A fókusz mint itt is említi az előadó – egy pozíció a mondatban: a másik viszont egyáltalán nem az, strukturálisan csak félig azonosítható (ige utáni részben bárhol, nem úgy jelenik meg, mint ami hangsúlyt indukál, hanem a hangsúly alapján tekintjük pozíciónak).

-- A hangsúlyozás a János szereti MARIT -féle szerkezetben számomra nem bizonyító erejű, de csak azért nem, mert noha lehet ilyet mondani, nem alapozható rá egy kategória kiépítése; ez a szerkezeti variáns ugyanis csak kellően meg nem szerkesztett, tehát átgondolatlan beszédprodukcióban jelentkezhet, ez esetben azonban éppen azt zárja ki, hogy érvényesüljön valamilyen előre jósolható, strukturálisan és működésben algoritmikus szabályozás. Ezért én az ilyen példát – noha tényleg mondhatunk, hallhatunk ilyet, nem tekintem/tekinteném jólformálnak, mert a jólformáltság definícióját is másképp adnám meg (pl.: jólformált mondat az, amely egy bizonyos rendszerben, regiszterben, grammatikailag releváns változatban jelentkezik, s legfeljebb azon belül fakultatív. Így a beszédfigyelem, a helyzet és más tényezők pszicholingvális, pszichoszociális, szituatív tényezőit a kiindulásban nem kellene belekalkulálnunk a szabályozásba. Ezzel egyértelműen nyernénk: egyszerűbb szabályozást adhatnánk, tisztább lenne a kép; adekvátabb lenne a kognitív relevancia. Világos lenne, milyen további tényezők keresztezik ezeket a műveleti szabályokat, milyen más síkokat kellene felvennünk, bevonnunk a vizsgálatba (l. fentebb)). -- Visszatérve a példára: ha a **Marit** elemet kívánom hangsúlyozni, és a szabály szerint járok el, azaz tipikus konstrukciót hozok létre, akkor ugyanezt így mondjuk magyarul: J. MARIT szereti. Vagyis fókuszáljuk.

-- A 2b rossz próba: ha ugyanis ÉVÁT volt a hangsúlyos elem, azt csakis így tagadhatjuk (akármilyen fókusz lett legyen is): János nem Évát szereti, hanem Évát és Ilonát. A 2a szintén keresztező szempontokat is tartalmaz vagy felvet: ha a magyarban az említett példának megfelelő jelentést akarunk kifejezésre juttatni, maximális szerkezeti kihasználással – tehát a nyelvnek az erre való eszközeit használva --, akkor azt mondjuk: nemcsak János szereti Évát, hanem Péter is. Az említett példa mint szintaktikai variáns egyetlen esetben rendelkezik kizárólagos relevanciával: metanyelvi használatban, repetitív használatban.

-- Az azonosító fókusz és az informatív fókusz szembeállítás implikatív viszonyaik, előföltévéseik eltérése miatt szintén zavaró: az 1b annyira nem tipikus, hogy valóban nem lehet eldönteni, hogy a nevezett egyed szeret-e mást a releváns egyedek közül, azonban ugyanúgy éppen az ellenkezőjét sem. Tehát nem bizonyít semmit.

-- A KERÉK galléros blúzt vette meg mondatban a magyar hangsúlyszabályok alapján a jelölt hangsúlyozásból nem derülhet ki, mi az új információ, az ún. információs fókusz.

Visszatérve a fő gondolatmenethez, az oktatás kérdésével folytatom. -- A newtoni fizikából és a kvantummechanikából, a matematikából is különböző fejezetek kerülnek terítékre az iskolában, aszerint, hogy mire van szükség és milyen érdeklődésű, felfogóképességű az adott iskolatípus és diákcsoport. Ez az oktató-nevelő munka lényege. Én

magam mellett vagyok, hogy a diákok életkori sajátosságaikhoz igazítva, megfelelő arányban egy-egy nyelvi jelenséget többféleképpen is tanulmányozzanak, mert ez fejleszti leginkább világlátásukat. S ami különösen fontos a mai magyar társadalomban: a valódi elfogulatlanság, pártatlanság, a nyitott, demokratikus gondolkodás. -- És amiként nem lenne helyes például csak nyelvi játékokat tanítani az iskolában, akként az ellenkezője sem: erőltetni mondjuk 5. osztálytól az érettségiig a generatív nyelvleírás kicsinyített, miniatürizált változatát. Mindkettő komolytalan lenne. – A **miért és hogyan** kérdése már valóban időszerű kérdéseket vet fel, mint például: Miért ilyen alacsony színvonalú a magyar anyanyelvi képességek rendszere a diákok, fiatal felnőttek körében? Miért nem tudnak érettségizett emberek szövegolvasás útján megérteni valamit, és miért nem tart a tanár nyelvtanórát? Miért siralmas a helyesírás és az a képesség, amelyet a generatív nyelvtan próbál modellálni, ti. az anyanyelvi kompetencia, mely helyes, jólformált, ép magyar mondatok előállítására tesz képessé bennünket? Miért nem tudnak gyerekeink beszélni, írni, olvasni, disztingváltan, találóan fogalmazni – és önmagukat hitelesen, kulturáltan kifejezni, kommunikálni magyar nyelven? És miért nem szempont a mai médiában, hogy tudjon magyarul -- annak minden nyelvi szintre vonatkozó adottságával, képességével -- egy ún. médiaszereplő vagy médiasztár? -- Ha ezekre a kérdésekre válaszolni akarunk, az egész társadalom jelenlegi problémáival, a kulturális elszennyeződéssel, az igénytelenséggel, a műveletlenséggel, a pénzimádattal, az idegennyelvkultusszal stb. találjuk szemben magunkat. Vigyáznunk kell tehát a mai közegben, mert a már így is rossz helyzetben hagyott anyanyelvi oktatásban, képességrendszerben és értékrendben egy mechanikus nyelvtankönyvcseré, felülről elrendelt elméletiesítés végképp lehetlenné tenné az átlagember általános műveltségéhez szükséges érdeklődés, motiváció megteremtését, a hagyományos nyelvtani szemléleteken nevelkedett tanárok és iskolák bekapcsolását; vagyis kirekesztéshez vezetne. -- A pécsi egyetemen folyó magyar nyelvészeti oktatásról én magam is rendelkezem információkkal. Ha ebből a tananyagból, oktatásból kellene következtetéseket levonnia valakinek a generatív és elméleti módszerek iskolai és felsőoktatási bevezetésére vonatkozóan, nem biztos, hogy a módszer követését célszerűnek vagy vonzó lehetőségnek ítélné.

A nyelv a kultúra közvetítője is: önkifejezésünk eszközrendszere. Gondolkodni tanít. A helyes módszerek megválasztásával, a kommunikatív szempontok előtérbe helyezésével, az elméleti keretek megismertetésével, ezek felhasználásával valóban itt az ideje elgondolkodnunk egy új magyar nyelvtanon, egy új koncepción: hagyomány és újítás, modern és elavult iskolák, módszer és módszer között meg kellene találni a helyes arányt és a funkció szerinti munkamegosztást. Ezt csak az érdekelt hozzáértők jószándékú, lelkes, gondos munkája és évek kísérletei tehetik sikeressé. Elengedhetlenné vált a magyar nyelvész-társadalom összefogása, a törésvonalak ápolása és a tekintély érvényesítése helyett az értelmes, erkölcsös, funkcionális párbeszéd fórumainak létrehozása -- és érdemi programmal való működtetése. (Néhány szempont: A szemantikai kérdések és a grammatikaiak összefüggéseinek vizsgálata formalizálható keretben. A szintaxisra másutt is nagyobb figyelmet lehet fordítani, de nem szabad megfeledkeznünk a nyelv összetett természetéről, és arról, hogy ember voltunk minden lényeges működését s ugyanezt társadalmi történelmi és kulturális tekintetben is rajta és benne élhetjük át talán legteljesebb formában. A nyelv nem csupán természettudományos vizsgálati tárgy, hanem mélyen és lényegileg, a priori human esszencia. Ennek figyelembevételével egy magasabb szinten juthatunk el a tudományos teljességhez. A fejlődésben és az arányok megtalálásában csak együttesen, egymás munkáját megbecsülve juthatunk előre.)

Azt javaslom: hozzunk létre olyan munkacsoportot, mely alkalmas arra, hogy ezt a feladatot megtervezze és végrehajtsa. Egy olyan team létrehozása lehetne a cél, melyben többféle iskola és módszer, felfogás képviselői, művelői integrálódnak, s feladatuknak elsősorban a szintézist, az új feladatok megoldását tekintenék, a hagyományok integrálását, és

az oktatásba való folyamatos beáramoltatás lehetőségeinek, feltételeinek megteremtését. Készíthetnénk olyan kézikönyvet, amelyben egy-egy témában az eddig elért eredményeket összegezzük, a módszerek és utak történetileg is teljes, hiteles áttekintésével, a **mi mire jó** elvének következetes érvényesítésével -- mint gondolkodástörténeti—tudománytörténeti tankönyvet, annak kísérleti fejezeteit. Ebbe a munkába minden iskola kutatóit be lehetne vonni. A munka szerves fejlődésben hozhatná meg a kívánt eredményt, melyet É. Kiss Katalin is megfogalmazott, és az ismeretterjesztés területén lát megvalósíthatónak. Egy efféle vállalkozás mindenkit arra ösztönözné, hogy ismerkedjék meg más iskolák módszereivel és lehetőleg abban is legyen képes gondolatait megfogalmazni, modellálni. Ebben az esetben valóban nagyot lépnénk előre: az egységesebb nyelvtudományi szemlélet szerves, természetes megteremtése irányába, a nyelvészeti alkotások értékének, megítélésének objektívabbá tétele irányába, az esetleges tudománytalan megközelítések vagy a szakmai dilettantizmus kiküszöbölésére. Másrészt a hagyomány illő és kellő megtermékenyítő hatású beolvasztására, újraértelmezésére is sor kerülne. – A magyar nyelvész-társadalom példát adhatna a hazai tudományos élet résztvevőinek az együttgondolkodásra, s nemzetközi tekintetben is mintául szolgálhatna. Hiszek ugyanis abban, hogy a magyar nyelvtudomány -- eddigi története során - - olyan mennyiségű és minőségű tudományos értéket halmozott fel, melynek aktualizálásával, szintetizálásával, modernizálásával, újraértelmezésével, sőt újrafelfedezésével az egész világ nyelvészeti és tudományos gondolkodása, attitűdrendszere gazdagabbá válhat a jövőben.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

H. Tóth Tibor